

Jakso 8: Aleksis Kivi ja suomalaisen teatterin synty

Sanaselitykset

kansallis- = jonkin maan oma. Kansallinen: yhdyssanoissa usein muodossa kansallis-, vrt. pohjoinen – pohjois-, nainen – nais- jne.

syntyvaihe = hetki, kun jotain alkaa tapahtua

liike = joukko ihmisiä, jotka kannattavat jotakin asiaa

autonomian aika = ajanjakso Suomessa 1809–1917. Suomi oli osa Venäjää, mutta Suomella oli itsehallinto eli Suomi sai päättää paljon omista asioistaan

taistella (3) jonkin puolesta = kannattaa jotakin, yrittää saada jokin asia valtaan

asema = tässä: tilanne, paikka yhteiskunnassa, status

debatti = keskustelu, väittely

kielellinen enemmistö = suurin ryhmä ihmisiä, joka puhuu samaa kieltä; majoriteetti

vähemmistö = pieni ryhmä, minoriteetti

turvata (4) = suojella, varmistaa

kiivas = tässä: voimakas, kova, kiihkeä, aggressiivinen

asetus = ohje, säädös (vähän kuin laki)

voimaantulo = kun asia tulee voimaan eli se alkaa vaikuttaa. Tässä: kun kieliasetus alkoi vaikuttaa yhteiskunnassa.

aloite = ehdotus, idea

rinnalle = tässä: tasa-arvoiseksi, samanarvoiseksi

virallinen yhteys = tilanteet, joissa asioidaan esimerkiksi pankissa, lakiasioissa, työasioissa jne.

oppikoulu = vanha peruskoulun jatko-osa (vähän kuin yläkoulu ja lukio nykyään)

etenkin = varsinkin, erityisesti

äsken mainitsemani = asia/henkilö, jonka mainitsin äsken (josta puhuin aiemmin)

mainita (5) = sanoa lyhyesti, puhua, ilmoittaa

täysin ruotsinkielinen = tässä: äidinkielenään ruotsia puhuva, joka ei puhu suomea

tärkeys = merkittävyys

Snellmanin luoma kansalliskirjallisuuden käsite = kansalliskirjallisuuden käsite, jonka Snellman loi (ajatus kansallisesti tärkeästä kirjallisuudesta, jonka Snellman teki/keksi)

luoda (2) = tehdä jotain uutta, keksiä

edistää (1) = viedä eteenpäin, auttaa

näin = tässä: siksi, sen vuoksi

rahoittaa (1) = antaa raha tehdä jotakin; maksaa, investoida

varsinaisesti = oikeastaan, todella

näyttämö = paikka, jossa näyttelijät esiintyvät; lava, jolla esitetään teatteria

seurue = ryhmä, joukko ihmisiä

iltamat = juhlat illalla

opetella (3) ulkoa = tässä: opetella kaikki sanat niin, että muistaa ne (vaikka ei ymmärrä niitä)

innostus = mielenkiinto, halu osallistua, entusiasmi

olla suurta = olla merkittävää, esiintyä paljon

edeltäjä = joka oli ennen toista, vanhempi ”versio”

ylläpitää = pitää toiminnassa, auttaa toimimaan

piiri = joukko ihmisiä

pääasiassa = suurelta osin, enimmäkseen

yleisö = katsojat tai kuuntelijat; tässä: ihmiset, jotka tulevat katsomaan teatteriesitystä

ei välttämättä = ei ehkä, ei aina, ei todennäköisesti

nimenomaan = etenkin, varsinaisesti, juuri

ennen kaikkea = etenkin, varsinkin

lähinnä = etupäässä, ennen kaikkea

ei pidä unohtaa = on hyvä muistaa, huomata

perintö = tässä: jäänyt aiemmasta versiosta jäljelle

jonkin perintönä = kun jokin siirtyy vanhasta uuteen

piirre = ominaisuus, yksityiskohta

toiminnallinen juoni = juoni, jossa tapahtuu paljon erilaisia asioita. Juoni = tarinan tapahtumat.

lukuisia = todella monia

sovitus = tässä: muunnos, versio (romaanista tehdään näytelmä eli se sovitetaan näytelmäksi)

Kalle Holmbergin Turun kaupunginteatteriin ohjaama *Seitsemän veljestä* = Seitsemän veljestä - näytelmä, jonka Kalle Holmberg ohjasi Turun kaupunginteatteriin

peräti = jopa

aikansa = sen ajan, josta puhutaan (tässä 1970-luku)

taltioida (2) = tallentaa, videoida tai äänittää

useaan otteeseen = usein

pääpiirteissään = suurimmaksi osaksi, isolta osin

nimensä mukaisesti = kuten nimi jo kertoo

kuri = komento, tottelevaisuus, disiplina

kasvatus = ohjeet hyvään käyttäytymiseen, erityisesti lapsilla

käytös = miten ihminen käyttäytyy eli toimii

kyläyhteisö = saman kylän tai pienen asuinpaikan ihmiset

syvälle metsään = kauas metsään, pois ihmisten luota

sattuu ja tapahtuu = tapahtuu monia asioita, asiat eivät mene ihan niin hyvin

kaikenlaista = monia erilaisia asioita

vähitellen = pikkuhiljaa, hiljalleen, ei heti

kasvaa (1) vastuulliseksi aikuiseksi = tulla aikuiseksi ja järkeväksi

loppujen lopuksi = lopulta, kun muut asiat ovat tapahtuneet

kunnon kansalainen = järkevä ja vastuullinen yhteiskunnan jäsen

kehityskertomus = kertomus, joka kertoo ihmisen muutoksesta (esim. kasvu nuoresta aikuiseksi)

tosin = kuitenkin, kylläkin

ankarasti = kovasti, tiukasti

tätä ennen = aiemmin, ennen 1860-lukua

ei juuri = ei lähes ollenkaan

ura = ammatti, elämäntehtävä

opiskelijana ollessaan = kun hän opiskeli, oli opiskelija

käsikirjoitus = näytelmän, tv-sarjan, elokuvan jne. koko juoni, kuvaus siitä mitä tapahtuu; manuskripti

suorasanainen = ei runomuotoinen, proosa

mainittakoon vielä = voidaan vielä mainita, sanoa (mainittakoon = imperatiivin (käskymuodon) passiivin preesens)

vaikute = ajatus tai idea, joka on vaikuttanut

lienee = varmaankin, ehkä on (olla-verbin potentiaalimuoto)

keskiössä = keskellä, fokuksessa

kosiomatka = lähteä kosimaan eli pyytämään jotakuta menemään naimisiin kanssaan

hieman = vähän

yksinkertainen = tyhmä, naiivi

hyväuskoinen = luottavainen, ei epäile pahaa

väärinkäsitys = ymmärretään jokin asia väärin

kommellus = hassu tapahtuma, asiat eivät mene niin kuin haluaisi

sarja = monta tapahtumaa

yhteisö = tässä: joukko ihmisiä, jotka asuvat samassa paikassa

edelleenkin = yhä nykyään, jatkuvasti

odotukset = tässä: mitä yleisö halusi teatterilta, millaisista näytelmistä he pitivät

arvomaailma = tapa ajatella, mitä pidetään tärkeänä, miten halutaan toimia

melko = aika

olla yleisön mieleen = olla sellainen, että yleisö pitää paljon

ylivoimaisesti = kaikkein eniten, todella paljon

ohjelmisto = teatterin esitykset esimerkiksi yhden vuoden aikana

satunnaisesti = vain välillä, joskus

säilyttää (1) asema = pysyä tärkeänä, olla yhä

tilasto = statistiikka; numerot, jotka kertovat esim. kuinka monta kävijää on teatterissa

ottaa (1) huomioon = huomata, muistaa, tietää

kesäteatteri = usein pienillä paikkakunnilla teatteri, joka toimii vain kesällä ja joka on ulkona

harrastajateatteri = ei ammattimainen teatteri, esim. näyttelijät eivät saa palkkaa

vinkki = neuvo, idea

yleisesti = tässä: kaikille

erinomaisesti = todella hyvin

kielimuoto = tapa, jolla kieltä käytetään

olla perää = olla totta

katsomo = teatterin penkit, joilta katsotaan näytelmää

perustua kirjaan (1) = pohjautua kirjaan; näytelmä on kirjoitettu kirjasta

etukäteen = aiemmin, ennen

ottaa (1) selvää = saada tietää, tutkia, löytää tietoja

käsiohjelma = teatterissa pieni vihko, jossa kerrotaan näytelmästä ja sen näyttelijöistä

kevyt = tässä: ei vakava, viihteellinen

tunnelma = ilmapiiri; tässä: miltä teatterissa tuntuu, atmosfääri

käsitys = ajatus, vaikutelma, näkemys

toki = totta kai, tietysti

kohtaus = tietty kohta näytelmästä

humaltua (1) = tulla humalaan, juoda alkoholia niin paljon että se vaikuttaa käytökseen

Selkokielistetty näyte Nummisuutareista:

Esko: Tuntuuhan kuin ruumiini ja sieluni sulaisivat yhteen ilman kanssa.

Tunnen oloni hyvin kevyeksi. / Tuntuu kuin olisin muuttunut ilmaksi.

Antres: Oletpa vielä koossa.

Olet kyllä vielä ihan kokonainen ihminen.

Esko: Minä siivet selkääni saan ja pyllyyni pitkän pyrstön, ja kohoan korkeuksiin ylös.

Muutun linnuksi ja lennän taivaalle.

Antres: Tanterella seisot vielä niin kuin minäkin, syntinen ihminen.

Seisot maan pinnalla kuten minäkin. (syntinen = sellainen, joka tekee pahaa / syntiä)

Esko: Ääntäsi en oikein kuule tänne ylös. Mitä sanoit?

En kuule sinua tänne ylös. Mitä sanoit?

Antres: Siinä tanterella seisot.

Seisot maan pinnalla.

Esko: Mutta henkeni taivaan navalla pyörii.

Mutta tuntuu kuin minun sieluni pyörisi taivaalla.

Antres: Sinä teet minun kovin murheelliseksi!

Sinä teet minut todella surulliseksi!

Esko: Tämä on niin lystiä. Maa ja taivas lyövät kupperkeikkaa ja sinä, kraatari Antres, pyörit

silmissäni kuin apin ja markkinoilla ja kuitenkin tahtoisin sinua hellästi suudella. ---

Tämä on niin hauskaa. Maa ja taivas pyörivät ympäri ja sinä räätäli Antres, Pyörit silmissäni kuin apina torilla ja silti tahtoisin suudella sinua. — (kraatari: räätäli, vaatteiden tekijä ja korjaaja)

Antres: Olethan ryypännyt mies?

Oletko juonut alkoholia, mies?

Esko: Olenhan senkin tehnyt. Kaksi oivaa kulausta otin äsken juuri Mikon taskumatista. ---

Kyllä olen. Äsken join kaksi kertaa Mikon taskumatista. — (= pullosta, jota pidetään taskussa. Sen sisällä on yleensä alkoholia.)

Antres: Esko, oletko koskaan ennen ollut humalassa?

(olla humalassa = juoda alkoholia niin paljon, että se vaikuttaa käytökseen)

Esko: Totta sanoen, en koskaan!

Jos totta puhutaan, en ikinä!

Antres: Nyt olet, naapurini!

Esko: Olisiko tämä humalaa?

Antres: Samaa sorttia, ole varma siitä!

Kyllä on, juuri sitä. Voit olla varma siitä.

Esko: Näin ihanata, näin taivaallista, näin rautarohkeata! Olisi koko maailma sylissäni, niin suutelisinpa sitä kuin veljeä rakasta. Peijakas! Taitaisinpa loikata tuon kuusen kärkeen tai tuon pilven köyrylle istumaan ja sieltä taasen alas kuin ukon vasama aina maan tunkkasen ytimeen. Elämä on iloleikki! Antres, mitä olemme me, mitä olentoja täällä, että Jumala meistä huolen pitää? Hih! --- Mitä sanot, kraatari?

(Esko kertoo siitä, miten ihanaa on olla humalassa) Näin ihanaa, näin taivaallista! Jos koko maailma olisi sylissäni, suutelisin sitä kuin rakasta veljeä. Voi että! Voisin hypätä kuusen latvaan tai tuon pilven reunalle istumaan ja sieltä taas alas maahan. Elämä on iloinen leikki! Antres, keitä/ millaisia olentoja olemme me, joista Jumala pitää huolta?

Antres: En juuri mitään sano.

En sano mitään.

myöhempi = myöhemmin tapahtuva; tässä: Kiven jälkeen tulleet kirjailijat

ensinnäkin = aluksi, ensin

kuvastaa (1) = ilmaista, näyttää, kertoa

kansanluonne = millainen tietyn ihmisjoukon luonne eli millainen jokin kansa on

tuoda (2) esiin = kertoa, näyttää

elävä = todellinen, aito

inhimillinen = humaani, ihmismäinen; tässä: näyttää ihmisen sellaisena kuin hän on

kyky = taito

sisäinen ristiriita = ihmisen sisällä eri ajatukset tai tunteet ovat ristiriidassa. Ristiriita = erimielisyys, konflikti

esikuva = esimerkki, malli, idoli

yhdistyä (1) = tulla yhteen, kohdata

täydentää (1) toisiaan = tehdä molemmat paremmaksi, tukea toisiaan

©2025 **Helsingin yliopisto**

Kirjallisuuspodcast edistyneille suomen oppijoille, kesäkuu 2025, jonka **tuottaja on Helsingin yliopisto, tekijät ovat Sari Päivärinne ja Saija Pyhäniemi sekä tunnusmusiikin säveltäjä on Lauri Piiparinen**, on lisensoitu [Creative Commons Nimeä-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#). Materiaali on saatavilla osoitteessa kielibuusti.fi.